

Taal tegen de diepte van de rouw

LIEKE VAN DEN KROMMENACKER

ONDERZOEK

WWW.KRINAHUISMAN.NL

Krina Huisman promoveerde dit jaar op een onderzoek naar populaire Nederlandse boeken over rouw. Haar onderzoek confronteerde haar ook met de lang weggestopte rouw in zichzelf.

‘Ik las C.S. Lewis en voelde: deze duistere plek, die ken ik.’

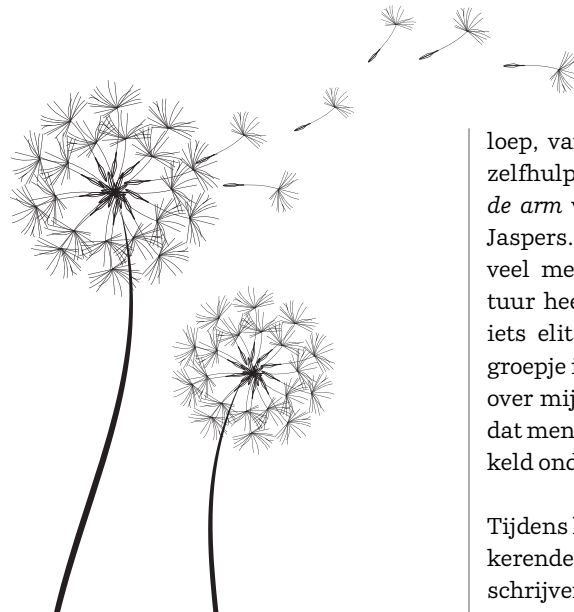
Jos Brink, Connie Palmen, A.F.Th. van der Heijden, ze hebben iets gemeen: allemaal schreven ze over rouw na het verlies van een dierbare. Literatuurwetenschapper Krina Huisman schreef dáár weer over. In haar proefschrift *Van het lot een plot maken*, onderzocht ze de manieren waarop deze en andere Nederlandse schrijvers, door het creëren van een verhaal, betekenis gaven aan hun rouw. ‘Narratieve zingeving’, noemt Huisman dit proces, dat zeker niet is voorbehouden aan schrijvers alleen; elk mens woont in het verhaal dat hij zichzelf vertelt. De beroemde Amerikaanse auteur en journalist Joan Didion schreef het al: *we tell ourselves stories in order to live*.

‘We verlenen betekenis aan wat we ervaren door de verhalen die we lezen, horen en zien’, zegt Huisman. ‘Deze verhalen helpen ons om vorm te geven aan wat ons overkomt, zodat we van ons eigen leven ook weer een zinvol verhaal kunnen maken.’ Zeker wanneer de dood zich aandient. In Huismans geval: afgelopen augustus.

Fysieke ervaring

Nog geen vier maanden nadat ze was gepromoveerd aan de Rijksuniversiteit Groningen, kreeg Huismans moeder, die borstkanker heeft, te horen dat ze nog een paar weken te leven had. Dat is nu enkele maanden geleden. Huismans moeder is er nog. ‘Maar we zitten nu echt in de wachtkamer van de dood.’

Huisman weegt af wat ze kwijt wil over deze ‘anticiperende rouw’, zoals ze het noemt. ‘Het is elke dag de vraag in welke vorm de rouw zich aandient’, zegt ze. ‘Vandaag gaat het goed. Nu iker zo middenin zit merk ik wel wat voor fysieke ervaring het is. Ik ben natuurlijk heel erg met taal bezig geweest. En dat is ook

‘Verhalen helpen ons zin te geven aan wat ons overkomt’

ontzettend belangrijk, dat mensen een taal aangereikt krijgen voor rouw. Maar ik weet nu: het is ook mijn lijf dat spreekt.’

Jelle Brandt Corstius schreef erover in *As in tas*, het boek over zijn overleden vader, Anna Enquist deed het in *Contrapunt*, haar roman over een moeder die terugkijkt op het leven van haar verongelukte dochter: de mentale, maar niet minder ook de fysieke manieren waarop rouw zich aandient. Ook Huisman voelt aan alles dat ze rouwt: soms onnatuurlijk moe zijn, hoofdpijn, ’s nachts zo stijf als een plank in bed liggen.

Vier soorten rouwplots

Voor haar onderzoek nam Huisman zo’n twintig populaire rouwboeken onder de

loep, van romans en literaire non-fictie tot zelfhulpboeken zoals *Met mijn ziel onder de arm* van rouwtherapeut Riet Fiddelaars-Jaspers. ‘Ik wilde boeken bespreken die heel veel mensen hebben gelezen. Want literatuur heeft in de ogen van veel mensen ook iets elitairs. Zo van: dat is voor een klein groepje intellectuelen. Ik wilde op een feestje over mijn onderzoek kunnen praten, zonder dat mensen afhaken omdat het zo’n ingewikkeld onderwerp is.’

Tijdens het lezen ontwaarde Huisman terugkerende patronen in de manieren waarop schrijvers omgaan met rouw. Ze onderscheidde vier soorten ‘rouwplots’, of zingevingmodellen. Waar de ene schrijver de verlieservaring beschouwt als een proces waarin er ook ruimte is voor groei (groeiplot), is een andere vooral bezig met het herstellen van een verloren mentaal en fysiek evenwicht (herstelplot). Een schrijver als A.F.Th. van der Heijden toont zich in *Tonio* vooral zoekend, naar taal die hem helpt om zich tot zijn overleden zoon te verhouden (zoekplot).

En dan is er nog Connie Palmen, zij wil helemaal geen betekenis geven aan het overlijden van haar partner Hans van Mierlo. Dus schrijft ze in *Logboek van een onbarmhartig jaar* over haar ervaringen na het overlijden van haar partner Hans van Mierlo in de vorm van een logboek. Een boek zonder plot, bestaande uit dagboekachtige aantekeningen. Huisman noemt dit het antiplot of verzetsplot. ‘Kiezen voor een logboek geeft ook een bepaalde structuur aan haar ervaring. Het is weliswaar een paradoxale structuur, omdat ze zich verzet tegen zingeving, maar uiteindelijk biedt het logboek Palmen ook enige vorm en houvast in haar rouw.’

Angst

Steeds weer op zoek naar het zinvolle, dat is Huisman ten voeten uit. Ze groeit op met twee zusjes en twee broertjes in een gereformeerd gezin. Vanwege het werk van haar vader, een dominee, verhuizen ze veel. De jaren tussen haar achtste en haar zestiende brengt Huisman door in Zuid-Afrika. De terugkeer naar Nederland heeft een grote impact op haar, al wordt ze zich daar pas van bewust als ze voor haar promotietraject begint te lezen in *A Grief Observed* van C.S. Lewis. Zijn boek, dat opent met de zin 'No one ever told me that grief felt so like fear,' roept grote herkenning bij Huisman op.

'Die angst waar hij over schrijft, daarvan voelde ik: hee, die plek, die ken ik. Die draag ik in mij. Deze angst bleek achteraf een verlate vorm van rouw te zijn, vanwege het afscheid van Zuid-Afrika.' Huisman herinnert zich perioden in haar leven, waarin de donkerte haar bijna opslokte. Op zulke momenten kan taal een stootkussen zijn. Ze moet, zoals vaker, denken aan *Schaduwkind* van P.F. Thomése, geschreven na het plotse overlijden van zijn babydochttertje. Huisman: 'Hij schrijft dat je met taal hekken kunt vormen om de afgrond heen. Zodat je erin kunt kijken, maar er niet in valt. Dat vind ik zo'n mooi beeld.'

Zelfstandig verlieskundige

In de toekomst hoopt Huisman anderen te helpen vorm en woorden te vinden voor hun verlieservaringen. Ze maakte zich los van de academische wereld en verbond zich als zelfstandig verlieskundige onder meer aan de Steunfonds Laatste Wil, een maatschappelijke organisatie die onderzoeksprojecten steunt die te maken hebben met sterven in eigen regie. De komende twee jaar onderzoekt ze de ervaringen van nabestaanden aan mensen die in eigen regie zijn gestorven, door hen afscheidsbrieven te laten schrijven aan de overledenen.

Maakt het zo intensief met rouw bezig zijn haar ook minder bang voor de dood? 'Ik ben niet zozeer bezig met mijn eigen dood, maar meer met die van anderen. Van mijn moeder weet ik: hoe fundamenteel dat verlies ook is en hoe kapot ik er ook van zal zijn, ik ga het redden. Maar als mijn man of dochttertje wat overkomt, dan ben ik soms bang dat dat me te gronde kan richten. Dat besef maakt me kwetsbaar.'

Op research.rug.nl is haar thesis als pdf gratis te lezen en te downloaden.

NAAM Krina Huisman (1986) **BEROEP** verlieskundige,

www.krinahuisman.nl **WOONT** in Groningen met haar man en dochter (3) **HEEFT** twee broertjes en twee zusjes

STUDEERDE Engelse Taal en Cultuur MA 2010 en Literary and Cultural Studies MA 2012 aan de RUG **PROMOVEERDE** in 2023 op haar proefschrift *Van het lot een plot maken, over zingevingspatronen in populaire rouwboeken* **IS BEZIG MET** een publieksversie van

haar proefschrift **WERKT** ook als zelfstandig verliesondersteuner en onderzoeker bij Steunfonds Laatste Wil en NuNazorg **LEEST** nu in meerdere boeken tegelijkertijd: *Things Bright and Beautiful* van Anbara Salam, *Levenslessen van een rabbijn* van Awraham Soetendorp & Annemiek Leclair en, voor werk, *Leven met euthanasie* van Theo Boer.